

ภารกิจของมหาวิทยาลัยด้านการทนุบำรุง และสร้างสรรค์ศิลปวัฒนธรรม : ศึกษากรณีประเทศไทย

ดำรง วงศ์อุปราช

ความทั่วไป

ถึงแม้จะมีการสร้างสรรค์ศิลปะมาเป็นเวลาหลายยุคสมัยก่อนที่จะมีมหาวิทยาลัยเกิดขึ้นในโลกก็ตาม แต่มหาวิทยาลัยก็เพิ่งจะรับภาระในการส่งเสริมการสร้างสรรค์ศิลปกรรมมาตั้งแต่คริสต์ทศวรรษมานี้เอง ในด้านการทำนุบำรุงนั้นมหาวิทยาลัยได้จัดให้มีการศึกษาศิลปะในด้านทฤษฎีและปฏิบัติ การอนุรักษ์และการสร้างสรรค์มหาวิทยาลัย และสถาบันศึกษาศิลปะเน้นในเรื่องที่แตกต่างกัน มหาวิทยาลัยเน้นในเรื่องวิชาการ การศึกษา

วิจัย ส่วนสถาบันศึกษาศิลปะการศึกษาเน้นในเรื่องการศึกษาและการปฏิบัติสร้างสรรค์ ในระยะครึ่งศตวรรษที่แล้วมาจนถึงปัจจุบันนี้ ทั้งสองฝ่ายมีการแลกเปลี่ยนสัมพันธ์กันมากขึ้น มหาวิทยาลัยไม่ใช่ที่ศึกษาวิชาการชั้นสูงเท่านั้น แต่มีการศึกษาวิชาชีพชั้นสูงขยายขอบเขตการศึกษาออกไปกว้างขวาง ทางด้านสถาบันศึกษาศิลปะก็ได้รับเอาวิชาศิลปศาสตร์ไปในระดับพื้นฐาน มหาวิทยาลัยได้ตระหนักถึงความสำคัญของศิลปะที่มีส่วนในการสร้างสรรค์สังคมร่วมกับวิชาการและวิชาชีพอื่นๆ ใน

* เขียนเพื่อเสนอต่อที่ประชุมสัมมนาเรื่อง “ภารกิจของมหาวิทยาลัยที่สังคมไทยมุ่งหวัง” จัดโดยโครงการพัฒนา มหาวิทยาลัย ทบวงมหาวิทยาลัยของรัฐ ร่วมกับที่ประชุมอธิการบดีและ Regional Institute of Higher Education and Development. ที่มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ พิชญโลก ๑๔-๑๖ ธันวาคม ๒๕๑๖ ซึ่งผู้เขียนได้รับเชิญให้เขียนเอกสารนำอภิปรายและเข้าร่วมอภิปราย

สังคมมนุษยชาติของเราประกอบขึ้นด้วยองค์ประกอบมากมายหลายสิ่งหลายอย่าง มีทั้งความเจริญและความเสื่อม มีความสงบและมีความวุ่นวาย มีการทำลายและการสร้างสรรค์ สังคมจำเป็นต้องมีสิ่งที่เป็นหลัก เป็นที่ให้ความเชื่อถือ สถาบันศาสนาก็เคยเป็นหลักของสังคมมาเป็นเวลานาน มาในยุคปัจจุบันมหาวิทยาลัยซึ่งเป็นสถาบันอุดมศึกษาที่มีความเป็นสากล มีความเป็นเลิศ มีความเป็นกลาง จะต้องสามารถเป็นหลักให้สังคมได้ มหาวิทยาลัยไม่ใช่สถาบันฝึกอาชีพเท่านั้น มหาวิทยาลัยแตกต่างกว่าสถาบันฝึกอาชีพ โดยที่เป็นสถาบันที่มีความกว้างขวาง เป็นกลาง และสากล มหาวิทยาลัยจึงต้องมีการศึกษาวิจัยสร้างสรรค์วิชาต่าง ๆ หลายแขนง ซึ่งศิลปก็เป็นสิ่งหนึ่งที่มีอยู่ในมหาวิทยาลัย เพื่อที่มหาวิทยาลัยจะมีบทบาทในการทำนุบำรุงการสร้างสรรค์ศิลปะซึ่งก็เป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมของมนุษยชาติ เอ. วิทนี กริสวอลด์ อดีตอธิการบดีมหาวิทยาลัยเยลเคยกล่าวไว้ว่า “เราอยู่ในยุคสมัยที่เราจำเป็นต้องใช้วิทยาศาสตร์เพื่อเนื้อหาของเราก่อนที่ศิลปะจะสามารถปกป้องจิตวิญญาณของเราได้” และได้เน้นถึงความสัมพันธ์ของวิทยาศาสตร์ และศิลปะไว้ว่า “ข้าพเจ้ามีความเชื่อว่าคำพิงวิทยาศาสตร์อย่างเดียว โดยปราศจากการ

ช่วยเหลือของศิลป์แล้ว จะไม่สามารถปกป้องเราได้”

มหาวิทยาลัยมีภารกิจกว้างขวางมากมาย ในการที่จะให้บริการแก่สังคม มหาวิทยาลัยไม่ใช่หอคอยางช้าง การศึกษาวิจัยเพื่อความเลิศของตัวมันเองนั้นเคยมีมาในสมัยที่มนุษย์เรามีความมั่งคั่งสมบูรณ์ และมหาวิทยาลัยเป็นสถานที่ของอภิสิทธิชน แต่มาในปัจจุบันนี้ความมุ่งหมายของมหาวิทยาลัยก็จะเปลี่ยนไปในความมุ่งหมายและวัตถุประสงค์ของมหาวิทยาลัยมักจะเขียนไว้ว่าเป็นสถานศึกษาวิจัยวิชาการและวิชาชีพชั้นสูง ทำนุบำรุงวัฒนธรรม ต่อนักยสุตก็มีการให้บริการแก่สังคม บางมหาวิทยาลัยก็ไม่ได้บอกไว้ในพระราชบัญญัติ ในด้านการทำนุบำรุงวัฒนธรรมนั้นเมื่อทุกมหาวิทยาลัย มหาวิทยาลัยบางแห่งไม่ได้เขียนหน้าที่การให้บริการสังคมไว้ในพระราชบัญญัติ ส่วนใหญ่ไม่มีคำว่าศิลปะและการส่งเสริมการสร้างสรรค์ในวัตถุประสงค์ แต่ศิลปะก็สามารถที่จะอยู่ในวัฒนธรรม นอกจากนั้นศิลปะยังสามารถร่วมกับวิชาอื่น ๆ ได้ เช่นอยู่ในเรื่องวิชามนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์และเทคโนโลยี และการศึกษา เป็นต้น ในประเทศไทย การศึกษาศิลปะในมหาวิทยาลัยเริ่มตั้งแต่ ศาสตราจารย์ศิลป พีระศรี ก่อตั้งมหาวิทยาลัยศิลปากรเมื่อ พ.ศ. ๒๔๘๖ โดย

มีคณะจิตรกรรม-ประติมากรรมเกิดขึ้นเป็น
คณะแรก ต่อมามีการเปิดคณะสถาปัตยกรรม
คณะโบราณคดี และคณะมัณฑนศิลป์ มีการ
สอนการอนุรักษ์และการสร้างสรรค์ศิลปะ ที่จุฬาลง-
กรณ์มหาวิทยาลัยก็เป็นสถานศึกษาที่มีการ
สอนและการสร้างสรรค์ศิลปะเก่าแก่แห่งหนึ่ง
คือมีคณะสถาปัตยกรรม และก็นักไปในด้าน
ประยุกต์ศิลปะ ศิลปะแบ่งประเภทออกเป็น
ประเภทใหญ่ๆ คือ ทศนศิลป์คือศิลปะที่
สามารถมองเห็นได้ เช่น จิตรกรรม ประติมา
กรรม สถาปัตยกรรม ภาพพิมพ์ ภาพถ่าย
ศิลปการแสดง คือ ดนตรี ขับร้อง ละคร
ระบำ ภาพยนตร์ (อาจแยกดนตรีและการ
ขับร้องออกไปต่างหากได้) วรรณศิลป์ คือ
กวีพจน์ การเขียนเรื่องสั้น เรื่องยาว
นวนิยาย ฯลฯ ในฐานะที่ผู้เขียนศึกษามาใน
ด้านทศนศิลป์ จึงใคร่ขอกล่าวถึงทศนศิลป์
เท่านั้น

สภาพปัจจุบัน

ถ้าจะกล่าวถึงภารกิจของมหาวิทยาลัย
ด้านการทำนุบำรุง และสร้างสรรค์ศิลปวัฒน-
ธรรมก็จำเป็นต้องกล่าวถึงว่ามหาวิทยาลัยมี
หน้าที่และวัตถุประสงค์อย่างไร โดยสากลแล้ว
มหาวิทยาลัยมีหน้าที่ในการสอนและวิจัยวิชา

การและวิชาชีพชั้นสูง มีหน้าที่เผยแพร่และ
ให้บริการทางวิชาการแก่สังคม ทำนุบำรุง
ศิลปะและวัฒนธรรมและส่งเสริมการสร้าง
สรรค์ศิลปะวัฒนธรรม

เพื่อที่จะให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ใน
การทำนุบำรุงการสร้างสรรค์ศิลปวัฒนธรรม
มหาวิทยาลัยจึงต้องจัดให้มีการสอนวิจัยศิลปะ
ให้มีการเผยแพร่และบริการศิลปะแก่สังคม ใน
ปัจจุบันนี้เราได้ดำเนินการในเรื่องเหล่านี้้อย่าง
ไรบ้าง

๑. การสอนศิลปะในมหาวิทยาลัย เพื่อ
ให้มีการอนุรักษ์ศิลปะในอดีตเพื่อเป็นพื้นฐาน
ของปัจจุบันและอนาคต มหาวิทยาลัยได้จัด
ให้มีการสอนวิชาประวัติศาสตร์ศิลปะ วิชา
โบราณคดี ซึ่งมีสอนอยู่ในคณะจิตรกรรมฯ
คณะสถาปัตยกรรม คณะมัณฑนศิลป์ คณะ
โบราณคดี คณะอักษรศาสตร์ (หมวดวิชา
ทศนศิลป์) ของมหาวิทยาลัยศิลปากร วิชา
ประวัติศาสตร์ศิลปะยังไม่ได้ได้รับการพัฒนาถึง
ขั้นเป็นวิชาเอกในสถาบันใดในประเทศไทย
นอกนั้นมีการสอน วิชาในมหาวิทยาลัยที่มี
การสอนศิลปะ เช่น ที่คณะครุศาสตร์ จุฬาลง-
กรณ์มหาวิทยาลัย คณะสถาปัตย์ จุฬาลง-
กรณ์มหาวิทยาลัย แผนกศิลปศึกษา มหา-
วิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร

ในด้านการสอนเพื่อให้เกิดการสร้าง

สรรค์ซึ่งเป็นเรื่องของปัจจุบัน มหาวิทยาลัย ได้จัดให้มีการสอน วิชาจิตรกรรม ประติมากรรม การวาด การออกแบบ สถาปัตยกรรม มัณฑนศิลป์ ฯลฯ ซึ่งในปัจจุบัน มีการสอนอยู่ที่ คณะจิตรกรรมประติมากรรมและภาพพิมพ์ คณะสถาปัตยกรรม คณะมัณฑนศิลป์ คณะอักษรศาสตร์ (มหาวิทยาลัยศิลปากร) คณะสถาปัตยกรรม และคณะครุศาสตร์ (แผนกศิลปศึกษา) จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ (แผนกศิลปศึกษา)

ในด้านการสอนวิชาศิลปศึกษา ซึ่งเป็นการผลิตครูสอนศิลปะ ในปัจจุบันนี้มีอยู่สองแห่งคือที่แผนกศิลปศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และที่แผนกศิลปศึกษาของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร ทั้งสองแห่งมีหลักสูตรปริญญาตรีสี่ปี นอกจากนั้นก็มีการสอนวิชาศิลปะเป็นการเผยแพร่และเป็นวิชาพื้นฐาน เช่นที่คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ที่คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น และคงจะมีในมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒในต่างจังหวัด

๒. ในด้านการวิจัย มหาวิทยาลัยศิลปากรและจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มีการวิจัยเกี่ยวกับศิลปะอยู่บ้างแต่น้อยมาก

๓. ในด้านการให้การเผยแพร่ และบริการสังคม ที่มหาวิทยาลัยศิลปากร จุฬาลงกรณ์ ศรีนครินทรวิโรฒ เชียงใหม่ ขอนแก่น มีอยู่บ้างแต่น้อยมาก ศิลปากร มีงานแสดงศิลปกรรมแห่งชาติ งานแสดงผลงานของนักศึกษาคณะต่างๆ ที่ศิลปากร นครปฐม มหาวิทยาลัยศิลปากร คณะอักษรศาสตร์ วิจัยศูนย์ทัศนศิลป์ ตั้งแต่ พ.ศ. ๒๕๑๔ เพื่อการเผยแพร่บริการศิลปะ เป็นหอศิลป์ขนาดเล็กในมหาวิทยาลัย นอกนั้นยังได้มีหอศิลป์มหาวิทยาลัยอื่นๆ เช่น จุฬาลงกรณ์และศรีนครินทรวิโรฒ จัดงานแสดงเป็นครั้งคราว แต่ยังไม่มีหอศิลป์ การเผยแพร่ศิลปะในด้านการจัดพิมพ์หนังสือนั้นมีน้อยมาก ยังไม่มีการทำอุปกรณ์การเผยแพร่อย่างจริงจัง ในด้านการเผยแพร่นี้จะทำให้มหาวิทยาลัยมีบทบาทในการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรมเป็นอย่างมาก แต่ก็ยังไม่มียุทธศาสตร์ไหนทำอย่างจริงจัง

อนาคต

สภาพปัจจุบันของการดำเนินงานด้านการสอน การวิจัย การเผยแพร่และบริการของมหาวิทยาลัยในเรื่องศิลปวัฒนธรรมนั้น ยังไม่เป็นที่น่าพอใจ ผลงานในด้านการอนุรักษ์ และสร้างสรรค์ ยังไม่แพร่หลาย ศิลปินและ

นักวิชาการศิลปะยังไม่ค่อยมีบทบาทหรือมี
โอกาสได้เข้าร่วมในกิจกรรมของสังคมส่วน
รวม แม้แต่ในมหาวิทยาลัยเองก็ยังมีช่องว่าง
ในเรื่องศิลปวัฒนธรรมอยู่มาก

มหาวิทยาลัยบางแห่งยังไม่มีการสอน
ศิลปะ มหาวิทยาลัยศิลปากรเท่านั้นที่กำลังจะ
พัฒนาในเรื่องนี้ เพราะมีพื้นฐานเป็นมหาวิท
ยาลัยศิลปะมาก่อน มหาวิทยาลัยศิลปากรที่
นครปฐม ซึ่งมีจำนวนนักศึกษา อาคารสถานที่
ที่มีคณะมากตามสมควร และจะเพิ่มขึ้นใน
อนาคตได้ ความต้องการในด้านศิลปะก็มี
เช่นกัน การเปิดหมวดวิชาทัศนศิลป์ซึ่งมุ่ง
ด้านการเผยแพร่บริการศิลปะ วิชาการศิลปะ
ที่นั่นเป็นการช่วยในเรื่องปัญหาช่องว่างของ
ศิลปวัฒนธรรมในมหาวิทยาลัย และในชุมชน
นั้น ในอนาคตมีความจำเป็นต้องขยายการ
สอนและการบริการเพื่อสนองความต้องการ
ของนักศึกษาและชุมชน โดยการผลิตนักเผย
แพร่ศิลปะและดำเนินการด้านหอศิลปะ การ
วิจัย การผลิตเอกสาร

คณะจิตรกรรมและคณะอื่นๆ ที่มหาวิทยาลัย
ศิลปากร กรุงเทพฯ ก็คงจะสามารถผลิต
บัณฑิตระดับสูงกว่าปริญญาตรี หรืออาจจะมี
โครงการเรื่องการเผยแพร่บริการ มหาวิท
ยาลัยอื่นๆ ซึ่งมีการสอนศิลปะอยู่แล้วก็คงจะขยาย
การดำเนินงานต่อไปอีก เช่น จุฬาลงกรณ์

และศรีนครินทรวิโรฒ

— เกี่ยวกับอนาคตนี้ผู้เขียนใคร่ขอ
วิจารณ์และเสนอแนะดังต่อไปนี้ —

๑. ในด้านการสอน ซึ่งผลิตบัณฑิตให้
ออกไปสร้างสรรค์ และทำนุบำรุงศิลป
วัฒนธรรมนั้น ในปัจจุบัน นักศึกษาไม่ได้
ศึกษาในเรื่องมนุษย์และสังคม ยังขาดความ
สัมพันธ์ต่อสังคม สถาบันสอนศิลปะส่วนใหญ่
มีแนวการสอนที่ทำให้เกิดการแยกตัวจาก
สังคม ขาดการรับรู้และรับผิดชอบต่อสังคม
สอนให้เอาตัวรอด และมีอัตนิยม ไม่สัมพันธ์
กับสังคมปัจจุบัน การที่จะให้มีแนวการสอน
ที่ทำให้เกิดทัศนกว้างขวาง และมีความสำนึกต่อ
สังคมมากกว่าตนเอง

๒. ในด้านการวิจัย ซึ่งน่าจะทำให้เกิด
ประโยชน์ต่อการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรมใน
อดีตหรือปัจจุบันนี้ ควรจะมีมากขึ้น และ
ควรจะให้เกิดประโยชน์ต่อสังคม มีส่วนใน
การแก้ปัญหาของสังคม

๓. ในด้านการให้บริการและเผย
แพร่ มหาวิทยาลัยได้ผลิตบัณฑิตศิลปะในสา
ขาต่างๆ มาเป็นเวลามากกว่ายี่สิบปี แต่ก็ยัง
มีช่องว่างในเรื่องศิลปวัฒนธรรมอยู่มาก ขณะ
ที่ศิลปินและช่างศิลปะได้ก้าวหน้าไปในด้าน
ความคิด เทคนิคและรูปแบบ แต่ประชาชน
ก็ยังไม่สามารถตามศิลปิน และรับผลงานของ

ศิลปินได้ ๕๕๕๕ เพราะเราเอาแต่การผลิต แต่ไม่คำนึงถึงการให้การศึกษา ให้การแนะนำแก่ประชาชน จึงทำให้เกิดช่องว่างขึ้น ถ้าปล่อยให้เป็นอย่างสภาพปัจจุบัน คือ ขาดหอศิลปะที่ทำหน้าที่ให้บริการและเผยแพร่แก่คนส่วนใหญ่ ขาดการทำเอกสารการศึกษา และเผยแพร่สำหรับคนทั่วไป ขาดอุปกรณ์การเผยแพร่ เช่น เกี่ยวกับสื่อทัศนศึกษาศิลปะ เป็นที่เชื่อได้ว่าศิลปะวัฒนธรรมของอดีตก็อยู่ไม่ได้ ศิลปะปัจจุบัน ร่วมสมัย ซึ่งเป็นผลงานสร้างสรรค์ของคนปัจจุบันก็จะเจริญไปไม่ได้ เพราะประชาชนไม่เข้าใจคุณค่า ไม่สามารถรับได้ ศิลปะก็ย่อมไม่ได้รับการสนับสนุนและนำไปใช้ประโยชน์

มหาวิทยาลัยในฐานะที่เป็นสถาบันที่เป็นที่เชื่อถือของประชาชนเป็นที่พึ่งของประชาชน ควรจะทำเช่นไร ผู้เขียนมีความเห็นว่า มหาวิทยาลัยจะต้องรับภาระที่จะดำเนินการให้บริการและเผยแพร่ศิลปะ เช่น จัดตั้งหอศิลปะ พิพิธภัณฑ์ศิลปะของมหาวิทยาลัยดำเนินการบริการแก่นักศึกษา สมาชิกของมหาวิทยาลัย และประชาชนทั่วไป นอกจากนี้มหาวิทยาลัยไม่ควรผลิตแต่นักปฏิบัติศิลปะเท่านั้น ควรจะผลิตนักทฤษฎีศิลปะเพื่อเป็นบุคลากรในด้านการเผยแพร่ศิลปะด้วย

อีกประการหนึ่งควรให้มีการสอนศิลปะในระดับการเผยแพร่และแนะนำในมหาวิทยาลัย

ทุกแห่ง และไม่จำเป็นจะต้องทำใหญ่โตและก็ไม่จำเป็นต้องเป็นพิเศษ อาจจะอยู่ในคณะอื่น เช่น มนุษยศาสตร์ อักษรศาสตร์ สังคมศาสตร์ก็ได้ มหาวิทยาลัยที่ไม่มีการสอนเรื่องศิลปะเรื่องปรัชญา ก็จะเป็นมหาวิทยาลัยที่ค่อนข้างจะแห้งแล้ง

๕. เพื่อให้การสร้างสรรคศิลปะได้ดำเนินต่อไปอย่างอิสระและก้าวหน้า มหาวิทยาลัยควรจะอุปถัมภ์ศิลปินที่มีความรู้ความสามารถ มีวัฒนธรรม ให้มีส่วนร่วมกับนักวิชาการอื่นๆ ในมหาวิทยาลัย การสร้างสรรคงานศิลปะก็เป็นงานเช่นเดียวกับงานวิจัยที่ต้องการการสนับสนุน มหาวิทยาลัยจะมีชีวิตชีวาขึ้น ถ้ามีศิลปินที่ดี ที่สร้างสรรคเข้ามาอยู่ด้วย มหาวิทยาลัยจะต้องเป็นผู้นำสังคมทุกเรื่อง ในขณะที่สังคมกำลังเผชิญกับปัญหาความยุ่งเหยิง ความสับสนซับซ้อน ความน่าเกลียด ปัญหาสภาพแวดล้อมเป็นพิษ ศิลปินและนักวิชาการศิลปะจะมีส่วนในการวิจัยเพื่อแก้ปัญหามนุษย์ เราควรมีสองแวดลอมที่ถึงงาม น่ายุ่ มีความสุขสมบูรณ์ในค่านร่างกายและจิตใจ มนุษย์เราจะขาดศิลปะและสภาพสิ่งแวดล้อมที่เป็นสุนทรียไม่ได้ ในระบบมหาวิทยาลัยของเราเป็นการยากที่จะส่งเสริมเรื่องใดเรื่องหนึ่งอย่างเต็มที่ อย่างอิสระ มหาวิทยาลัยของเรายังเป็นแบบราชการอยู่ ถึงอย่างไรก็ตามก็ยังมีช่องทางที่ศิลปินจะสามารถเข้ามาอยู่ในมหาวิทยาลัย

ลย์ได้ จะมาอยู่ในฐานะ ศิลปิน ครู หรือ ผู้เชี่ยวชาญก็คงจะมีช่องทางสำคัญ ก็คือมหาวิทยาลัยต้องมีนโยบายส่งเสริมศิลปินและศิลปะ

ประเด็นสำคัญที่จะขอเน้นในตอนสุดท้ายนี้ก็คือ ควรจะให้มีการสอน การวิจัย การให้บริการและเผยแพร่ศิลปะโดยให้มหาวิทยาลัยเป็นผู้รับภาระ และมหาวิทยาลัยควรจะเป็นผู้นำในเรื่องนี้ และควรจะมีกว้างขวาง มีทุกมหาวิทยาลัย เป็นเรื่องสำคัญและจำเป็นเรื่องหนึ่ง (ถึงไม่สำคัญและจำเป็นกว่าเรื่องสำคัญ รับผิดชอบต่ออื่นๆ ก็ตาม) ในปัจจุบันมีการสอน การวิจัย การบริการและเผยแพร่ศิลปะในมหาวิทยาลัยไม่ทั่วถึงกัน ในอนาคตควรจะมีมากกว่านี้

— สำหรับประเทศที่กำลังพัฒนานั้น เราจำเป็นต้องคำนึงถึงกำลังในด้านเศรษฐกิจของชาติว่าจะทุ่มเทในเรื่องอะไรมากและน้อย จริงอยู่ที่ว่าศิลปะนั้นไม่สำคัญมากเท่าเรื่องของปากท้องและการอยู่รอดของชาติในด้านเศรษฐกิจการเมือง แต่ถ้าเรากำหนดถึงการอยู่รอดของสังคม เราก็จำเป็นต้องคำนึงถึงเรื่องสภาพแวดล้อม คำนึงถึงเรื่องสังคม ศิลปะวัฒนธรรม เรื่องของอารมณ์จิตใจ ไม่ใช่แค่เรื่องปากท้องร่างกายเท่านั้น ประเทศจึงจะอยู่รอด และมีความมั่นคง ราบรื่นต่อไปได้ โดยเหตุนี้สังคมของเราจะขาดศิลปะวัฒนธรรมไม่ได้

แต่จะทุ่มเทในเรื่องศิลปะวัฒนธรรมเป็นอันดับหนึ่งก็คงเป็นไปได้ แต่จะไม่มีเลยก็เป็นไปไม่ได้ ในเรื่องการวิจัย สร้างสรรค์ศิลปะบางประเภทนั้น มหาวิทยาลัยต้องเป็นผู้นำ และรับภาระก่อน ในสภาพปัจจุบันขณะนี้ ศิลปะประเภทจิตรศิลป์ หรือบริสุทธิ์ (ตรงข้ามกับประยุกต์ศิลป์) ซึ่งรับใช้นุชนุชแต่เรื่องทางใจนั้นยังไม่มีที่ในสังคมไทยจริงๆ ยังเกิดขึ้นจริงๆ ไม่ได้ แต่จะสามารถเกิดขึ้นได้ ในเรื่องการศึกษา วิจัย มหาวิทยาลัยจะเป็นที่ที่เหมาะสมที่สุด ที่จะให้ศิลปะเกิดขึ้น เป็นที่ให้การเผยแพร่ ส่งเสริม สนับสนุนการสร้างสรรค์ เพื่อให้ศิลปะได้เกิดขึ้นในสังคมจริงๆ ให้สามารถรับใช้สังคม แก้ปัญหาและสร้างสรรค์สังคมของเรา ร่วมกับวิชาการ วิชาชีพอื่นๆ ซึ่งมีบทบาทเป็นอย่างมากในสังคมของเราขณะนี้

หนังสือประกอบการเขียน

๑. ศิลป พีระศรี บทความศิลปะ กรรมศิลปากรพิมพ์ในงานพระราชทานเพลิงศพ
๒. ศิลป พีระศรี บทความจากการแสดงศิลปกรรมแห่งชาติ
๓. ม.จ. อธิเทพสรวงศ์ กฤดากร เรื่องเกี่ยวกับสถาปัตยกรรมไทย

๔. ดำรง วงศ์อุปราช การศึกษาศิลปกรรม
ระดับอุดมศึกษาในประเทศไทย
 ๕. ดำรง วงศ์อุปราช การศึกษาศิลปะและ
ศิลปศาสตร์ในสหรัฐอเมริกา
 ๖. ดำรง วงศ์อุปราช ศิลปสมัยใหม่ใน
ประเทศไทย
 ๗. พระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยในประ-
เทศไทย
 ๘. สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่ง
ชาติ เอกสารประกอบการสัมมนา แผนก
การศึกษาแห่งชาติ ๒๕๑๗
 9. Griswold, A.W., Liberal Education &
the Democratic Idea.
 10. Bhirasri, Sinpa, Art and Morality.
 11. Read, Herbert, The Meaning of Art.
 12. Taylor, H., Art and the Intellect.
 13. Tolstoy, L., What is Art.
 14. Philipson, Aesthetic Today.
 15. Aldrich, Philosophy of Art.
 16. Closs, H., Art and Life.
-